

Forslag

til

Lov om ændring af lov om folkebiblioteker.

Fremsat den 7. november 1958 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

I lov nr. 264 af 27. maj 1950 om folkebiblioteker sker følgende ændringer:

Til § 5.

§ 5 affattes således:

„Det årlige drifttilskud fra staten til de enkelte biblioteker for det pågældende finansår beregnes efter følgende regler:

a. Til hvert bibliotek (hver biblioteksorganisation) ydes der et grundtilskud, der i forhold til de faste stedlige tilskud i det sidst forløbne finansår udgør 80 pct. af indtil 25 000 kr. og 40 pct. af de stedlige tilskud ud over sidstnævnte beløb. Som stedligt tilskud kan medregnes lejeværdien af biblioteklokaler, som er stillet gratis til disposition, såvel som værdien af lys og varme, der leveres gratis. Ansættelsen af lejeværdien foretages af biblioteksdirektøren i henhold til regler, der fastsættes af undervisningsministeren efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet. Lokaleværdien (inkl. lys og varme) kan højst beregnes til samme beløb som de samlede kontante stedlige tilskud.

b. Til centralbiblioteker ydes der yderligere et særligt tilskud, der beregnes således, at alle centralbiblioteker modtager 5 000 kr. og yderligere 50 øre pr. indbygger i kommuner med under 15 000 indbyggere inden for centralbiblioteksområdet, centralbibliotekets hjemstedskommune dog undtaget. For centralbiblioteket for Københavns amt udgør tilskuddet dog et beløb, svarende til det højeste centraltilskud, der efter den almindelige regel ydes til noget andet centralbibliotek. Der tillægges endvidere centralbiblioteker, der betjener deres område

med bogbiler, et tilskud på indtil 50 pct. af den dermed forbundne kørselsudgift, fastsat på et efter undervisningsministeriets bestemmelse nærmere angivet beregningsgrundlag. Til anerkendelse som centralbibliotek udkræves det, at vedkommende bibliotek foruden at virke som almindeligt bibliotek inden for sit særlige område dels supplerer de stedlige almindelige bibliotekers arbejde inden for et større område ved gratis udlån af oplysende litteratur, dels støtter de pågældende stedlige biblioteker ved ydelse af biblioteksteknisk vejledning og på anden måde. Ministeren bemyndiges til efter biblioteksrådets indstilling at meddele anerkendelse som centralbibliotek og at fastsætte området for denne virksomhed.“

Til § 7.

§ 7, stk. 2 b. affattes således:

„Et beløb, svarende til 5 pct. af det i § 5, stk. 1 a., fastsatte grundtilskud, hvilket beløb indgår i en særlig fond, der har til opgave efter nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler at udrede vederlag

1) til de i live værende danske forfattere, 2) til danske forfatteres enker, som ikke har indgået nyt ægteskab, for den gennem bibliotekerne stedfindende benyttelse af de pågældende forfatteres bøger.“

I § 7, stk. 2, indsættes som nyt punkt c:

„c. Biblioteker, der efter overenskomst med forsvarsministeriet (forsvarets velfærdstjeneste) har oprettet udlånsfilialer på militære tjenestesteder, får tillagt et særligt statstilskud til indkøb af bøger, indbinding samt katalogisering af disse. Tilskuddets

størrelse fastsættes på de årlige finanslove på grundlag af indstilling fra biblioteksdirektøren efter forhandling med forsvarrets velfærdstjeneste.“

Til § 9.

I § 9, 1. stykke, 2. linie, ændres tallet 13 til 14, og i 7. linie, erstattes ordene: „en repræsentant for sognekommunerne“ med ordene: „to repræsentanter for sognekommunerne, nemlig en udpeget af De samvirkende sognerådsforeninger i Danmark og en udpeget af foreningen Bymæssige kommuner“.

I § 9, stk. 2, 1. linie, ændres tallet „ti“ til „elleve“.

§ 2.

Undervisningsministeren bemyndiges til at lade lov nr. 264 af 27. maj 1950 om folkebiblioteker optrykke og bekendtgøre med de ændringer, som er en følge af denne lov.

§ 3.

Denne lov har virkning fra den 1. april 1959.

Bemærkninger til lovforslaget.

Med henblik på en eventuel ajourføring af de i lov nr. 264 af 27. maj 1950 i § 5, stk. 1 a og b, anførte satser for statstilskud til driften af folkebibliotekerne, fastsattes i samme §'s stk. 2, at forslag til lov om revision af disse satser ville være at fremsætte af undervisningsministeren i rigsdags-samlingen 1954-55. Den indstilling, man i anledning af lovens forestående revision i 1954 modtog fra biblioteksrådet, indeholdt imidlertid forslag, der rakte ud over en ajourføring af tilskuddene under hensyn til prisniveauet, og den krævede således tilkrævende forhandlinger til flere sider. Undervisningsministeren fremsatte derfor i folketingsåret 1954-55 det som lov nr. 38 af 2. marts 1955 om udskydelsen af revisionen af lov nr. 264 af 27. maj 1950 om folkebiblioteker vedtagne lovforslag, hvorefter loven ville være at forelægge til revision i folketingsåret 1955-56.

Da den i januar 1956 i undervisningsministeriet færdigbehandlede indstilling havde en ikke ubetydelig økonomisk rækkevidde, blev lovens revision ved lov nr. 51 af 16. marts 1956 udskudt til folketingsåret 1956-57, ved lov nr. 116 af 12. april 1957 til folketingsåret 1957-58, og ved lov nr. 99 af 18. april 1958 til folketingsåret 1958-59.

Undervisningsministeriet har under forberedelsen af lovforslaget modtaget en udtalelse fra indenrigsministeriet, der har henvist til erklæringer fra amtsrådsforeningen i Danmark, Den danske købstadsforening, De samvirkende sognerådsforeninger i Danmark og foreningen Bymæssige kommuner, herunder fra Københavns amts sognerådsforening. Endvidere har man over en enkelt af forslagens bestemmelser ført forhandlinger med forsvarsministeriet. De pågældende har i det store og hele kunnet godkende de enkelte i indstillingen fremsatte for-

slag. Det foreliggende lovforslag er således overensstemmende med biblioteksrådets oprindelige udkast med de ændringer, som en imødekommelse af forsvarsministeriets ønsker samt en del af de af de kommunale organisationer fremsatte ønsker har medført.

Til det nu foreliggende lovforslags enkelte bestemmelser skal man knytte følgende bemærkninger:

Til § 1.

ad „Til § 5“.

a. Biblioteksloven af 27. maj 1950 fastsatte satserne for det almindelige statstilskud til folkebibliotekerne således, at der ydes 80 pct. af stedlige tilskud på indtil 25 000 kr., 40 pct. af de næste 25 000 kr. og 25 pct. af resten. Derudover ydes der et særligt driftstilskud til større biblioteker på 15 pct. af den del af de stedlige tilskud, som anvendes til bogindkøb og bogindbinding.

Biblioteksrådet har siden fremsat forslag om et forenklet tilskudssystem, hvorefter satserne ændres til 80 pct. af indtil 25 000 kr. og 40 pct. af resten, samtidig med at det særlige 15 pct.s tilskud til de større biblioteker bortfalder. Denne ordning vil afhjælpe virkningerne af stigningen i det almindelige prisniveau for den stadig større del af bibliotekerne, der har opnået stedlige tilskud på over 50 000 kr., bl. a. for fuldtud at kunne opfylde de krav, der stilles i undervisningsministeriets i henhold til lovens § 3, stk. 2, udarbejdede vejledning angående det økonomiske grundlag, som må anses for fornødent for de forskellige bibliotekstyper. Den foreslåede ændring vil navnlig være af væsentlig betydning for København og Århus og andre større kommuner; den vil i alt få virkning for 85 biblioteker, der i finansåret 1958-59 har over 50 000 kr. i

stedlige tilskud, heraf 42 købstadsbiblioteker (inkl. København, Frederiksberg og Søfartens bibliotek), 16 landbiblioteker, 17 børnebiblioteker i købstæder og 10 børnebiblioteker i landkommuner (herunder Københavns omegnskommuner). Statens årlige merudgifter ved den foreslåede ændring af tilskuds-satserne vil beregnet efter de lokale tilskud i 1958-59 udgøre 1 719 572 kr., idet der herved er taget hensyn til bortfaldet af det særlige 15 pct.s tilskud til større biblioteker. Hertil kommer en merudgift til forfatterfonden på 85 979 kr., således at den samlede merudgift i finansåret 1959-60 ville blive 1 805 571 kr., hvortil dog kommer et betydeligt beløb som følge af lønstigninger foranlediget af den nye lønningslov. Dette beløbs størrelse er det ikke muligt at beregne for tiden.

Den foreslåede ændring af bestemmelsen om fastsættelse af regler for beregning af lejeværdien af biblioteker har redaktionel karakter. Denne værdiansættelse er foretaget efter regler, der efter forudgående forhandlinger mellem biblioteksrådet og de kommunale organisationer er godkendt af undervisningsministeriet efter indstilling af biblioteksdirektøren. Disse regler går ud på, at selvstændige biblioteksbygninger vurderes med en bestemt forrentnings- og afskrivningsprocent af anlægssummen, medens der for lokaler i ikke selvstændige biblioteksbygninger er fastsat beløb pr. kvadratmeter, graderet efter lokalernes beliggenhed og alder. Der næres ikke planer om en ændring af disse regler. Man har derfor ikke fundet tilstrækkelig anledning til i loven at indføre en af De samvirkende sognerådsforeninger i Danmark ønsket ny bestemmelse om, at der inden de pågældende reglers fastsættelse efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet af undervisningsministeren skal forhandles med indenrigsministeren. Man har derimod fundet det naturligt, at det i loven bestemmes, at reglerne fastsættes af ministeren efter indstilling fra biblioteksdirektøren og biblioteksrådet. Ved biblioteksrådets medvirken vil samtlige kommunale organisationer, jfr. forslaget til § 9, såfremt en ændring skulle blive aktuel, kunne få indflydelse på reglernes udformning gennem deres repræsentanter i biblioteksrådet.

Fastsættelsen af de nævnte særlige beregningsregler var nødvendig, fordi det uklare udtryk i loven „... forhold til det almindelige prisniveau ...“ ikke gav en praktisk brugbar vejledning, og det er derfor foreslået, at disse ord udgår.

b. Ved loven af 27. maj 1950 indførtes en forhøjelse af det særlige tilskud til centralbiblioteker fra 8 000 kr. til maksimalt 20 000 kr. På trods heraf har en række centralbiblioteker betydelige tab på

virksomheden uden for hjembyen derved, at udgifterne til oplandsarbejdet overstiger centralbibliotekstilskuddet. Bestemmelsen i § 4 d. i undervisningsministeriets bekendtgørelse af 27. december 1950 vedrørende gennemførelsen af lov nr. 264 af 27. maj 1950 om folkebiblioteker, efter hvilken bestemmelse centralbiblioteket er forpligtet til at stille børnebøger til rådighed for oplandsbibliotekerne, har også medvirket til, at virksomheden er blevet tabsgivende. Da det yderligere må betragtes som irrationelt, at dette tilskud er sat i relation til det lokale tilskud fra centralbibliotekets hjemstedskommune uden hensyn til oplandets størrelse, har man foreslået følgende ny beregningsgrundlag:

Der opretholdes et grundtilskud på 5 000 kr. til hvert centralbibliotek. Herudover ydes et beløb udelukkende beregnet på grundlag af centralbiblioteksområdets størrelse. Der kan herved ses bort fra kommuner med mere end 15 000 indbyggere, idet sådanne kommuners biblioteker ikke skulle behøve den samme forsyning med bøger fra centralbiblioteket, som ydes sognebiblioteker i landkommuner af sædvanlig størrelse. På den anden side vil det være naturligt at medtage såvel områdets mindre landkommuner som dets mindre købstæder, der undertiden ikke er bedre stillet end visse landkommuner. Der foreslås derfor et tilskud beregnet med 50 øre pr. indbygger i kommuner med under 15 000 indbyggere.

Centralbiblioteksområdet for Københavns amt, for hvilket Gentofte kommunes bibliotek er centralbibliotek, omfatter et meget stort antal kommuner med over 15 000 indbyggere. Et centraltilskud til det pågældende bibliotek beregnet efter de foran omtalte regler ville som følge heraf blive urimeligt ringe. Det må derfor anses for retfærdigt at skabe en særordning for dette bibliotek, der betjener hele sit område på en effektiv måde. Under hensyn til bibliotekets størrelse finder man, at en sådan særordning passende kan gå ud på, at der ydes det et beløb, svarende til det højeste centraltilskud til noget andet centralbibliotek.

Under forudsætning af disse ændrings gennemførelse må det sikres, at centraltilskuddene (og amtstilskuddene) anvendes til betjening af oplandet, og en bestemmelse om pligt for centralbiblioteket til at afgive en økonomisk redegørelse for oplandsvirksomheden bør derfor indføres i den ministerielle bekendtgørelse.

Merudgiften ved den foreslåede ændring af centralbibliotekstilskuddene vil beregnet i forhold til tilskuddet i 1958-59 udgøre ca. 700 000 kr. årlig, jfr. bilag 1.

Den samlede årlige merudgift ved den foreslåede ændring af tilskudssatserne i a og b vil således andrage ca. 1 805 500 kr. + 700 000 kr. eller i alt 2 505 500 kr.

Det bemærkes, at det samlede statstilskud i 1958-59 i henhold til den gældende bibliotekslov vil udgøre ca. 13 110 022 kr., ekskl. bevillinger til militære tjenestesteder, jfr. herom nedenfor.

Efter gennemførelsen af de foran omhandlede ændringer mener man ikke, at der er anledning til at opretholde den nuværende i § 5, stk. 2, indeholdte revisionsbestemmelse vedrørende satserne.

ad „Til § 7“.

Stk. 2 b. Efter bestemmelsens nuværende affattelse kan kun de, der efter 1. april 1946 er blevet enker efter danske forfattere, og som ikke har indgået nyt ægteskab, komme i betragtning ved uddelingen af forfatterfondens midler. Efter indstilling fra forfatterfondens bestyrelse har man imidlertid fundet, at billighed taler for, at de ret få enker efter forfattere, som er døde før den 1. april 1946, ikke længere afskæres fra at oppebære biblioteksafgift på lige fod med andre forfatterenker. Medtagelsen af de nævnte enker skønnes ikke at ville påvirke det samlede tilskudsberettigede bogantal og dermed vederlaget pr. bog i væsentlig grad.

Den foreslåede ændring af ordene „det gennem bibliotekerne stedfindende offentlige udlån af de pågældende forfatteres bøger“ til: „den gennem bibliotekerne stedfindende benyttelse af de pågældende forfatteres bøger“ vil medføre, at værker, der er anbragt på bibliotekernes læsesale, medregnes ved beregningen af afgiften til forfatterne for deres værkers benyttelse på folkebibliotekerne. Hidtil er kun de til udlån beregnede bøger blevet medregnet.

Stk. 2 c. I skrivelse af 20. januar 1950 henstillede forsvarsministeriet (folk og værn) til undervisningsministeriet, at der i den på det pågældende tidspunkt under revision værende lov om statsunderstøttede biblioteker optoges et afsnit, der kunne sikre indkaldte værnepligtige tilfredsstillende muligheder for biblioteksbenyttelse. Det fandtes ikke på det pågældende tidspunkt muligt at optage en sådan bestemmelse i forslaget; men i erkendelse af, at det

naturligt kunne pålægges folkebibliotekerne at varetage den meget betydningsfulde opgave at betjene de militære værns personel mod passende kompensation for de herved forårsagede merudgifter for de pågældende biblioteker, tilvejebragtes der, indtil der ved en revision af biblioteksloven kunne træffes nærmere bestemmelser om omfanget af den nævnte kompensation fra og med finansåret 1952-53 under finanslovskonto § 21 XIII. E. 2. en ekstraordinær 3-årig bevilling på 167 000 kr. årlig til det omhandlede formål, jfr. rigsdagstidende 1952-53, tillæg B; sp. 809-12. Efter udløbet af denne 3-års periode er der på de årlige finanslove bevilget et ekstraordinært tilskud af vekslende størrelse, senest 276 000 kr. på finansloven for 1958-59, jfr. folketings-tidende 1957-58, tillæg A, sp. 1867-68. Det må anses for praktisk, at tilskuddet til de pågældende biblioteker fastsættes på de årlige finanslove, da beløbene må antages at kunne blive svingende. Selve kompetencefordelingen mellem forsvarrets velfærdstjeneste og Statens bibliotekstilsyn er tænkt fastlagt på følgende måde:

Velfærdstjenesten påtager sig ansvaret for fremskaffelsen af egnede bibliotekslokaler med inventar samt anskaffelse af håndbøger, tidsskrifter og aviser og aflønning af biblioteksmæssig assistance, medens folkebiblioteket har det faglige ansvar for, at arbejdet administreres i overensstemmelse med bibliotekslovens bestemmelser og påtager sig indkøb af bøger til udlån på kaserne for den særlige af biblioteksdirektøren administrerede bevilling.

For at undgå eventuelle tvivlsspørgsmål om denne kompetencefordeling har man fundet det hensigtsmæssigt, at dette forhold kommer til udtryk i lovbestemmelsen.

ad „Til § 9“.

Foreningen Bymæssige kommuner repræsenterer nu 103 bymæssige kommuner med et samlet indbyggerantal på ca. 830 000. Foreningen omfatter såvel forstæder som stationsbyer og blandt forstæderne bl. a. samtlige de københavnske omegnskommuner. Man har derfor i overensstemmelse med en henstilling fra foreningen fundet det rimeligt, at der tilvejebringes hjemmel for, at foreningen repræsenteres i biblioteksrådet.

Bilag 1.

**Beregning af centraltilskud i 1959—60 på grundlag af foranstående
forslag til ændring af lovens § 5, stk. 1. b.**

(Indbyggertallet er baseret på folketællingen 1955).

Centralbiblioteksområder	Indbyggertallet i området bortset fra kommuner med over 15 000 indbyggere	Nuværende centraltilskud (1958—59)	Centraltilskud beregnet efter forslaget
Assens	50 728	15 834	30 364
Esbjerg	109 760	20 000	59 880
(Gentofte)	(54 259)	(20 000)	(77 425)
Haderslev	53 824	20 000	31 912
Helsingør	139 375	20 000	74 688
Hjørring	126 156	20 000	68 078
Hobro	30 472	18 981	20 236
Holbæk	61 827	20 000	35 914
Holstebro	66 395	20 000	38 198
Horsens	50 928	20 000	30 464
Kalundborg	40 560	20 000	25 280
Kolding	41 498	20 000	25 749
Køge	47 163	20 000	28 582
Lemvig	73 301	16 734	41 651
Nakskov	44 608	20 000	27 304
Nykøbing F.	54 723	20 000	32 362
Næstved	88 806	20 000	49 403
Odense	99 576	20 000	54 788
Randers	108 835	20 000	59 418
Roskilde	38 455	20 000	24 228
Rønne	35 435	19 755	22 718
Silkeborg	68 412	20 000	39 206
Skive	35 862	20 000	22 931
Slagelse	77 862	20 000	43 931
Svendborg	120 365	20 000	65 183
Sønderborg	31 297	20 000	20 649
Thisted	80 105	20 000	45 053
Tønder	34 532	19 130	22 266
Vejle	72 604	20 000	41 302
Viborg	56 700	20 000	33 350
Åbenrå	34 858	20 000	22 429
Ålborg	144 850	20 000	77 425
Århus	108 183	20 000	59 092
I alt	2 282 314	650 434	1 351 459